

Kuşan döwleti

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar
написано kitapcy | 23 январа, 2025
Kuşan döwleti KUŞAN DEVLETİ

Kuşan Devleti, varolduğu dönemde, dünyanın en büyük dört devletinden birisi olmuştur. Hatta, en az otuz-elli yıl kadar da dünya güç dengelerini elinde tutmuştur. Roma'da Hadrian zamanında veya ondan hemen sonra ve Çin'de de ilk Han Hanedanı'nın yıkılışı sırasında; Ara yazıtlarında[1] adı geçen bir Kanişka yani Kuşan krallarından birinin, kendisini Mahajara, Rajatiraja, Devaputra ve Kayser (Sezar) olarak adlandırmış olması önemlidir. O, kendisini Hindistan'da, İran'da, Çin'de ve Roma'da kullanılan tüm büyük hanedan ünvanlarını kullanabilecek kadar güçlü görmüştür. Bu, Heraus (Herat) Tyrannoyntousu[2] ve Xopancy Zaooy (Kuşan Yabgusu) gibi Kujula (Kadphises) tarafından kullanılan ünvanlardan sonra kesinlikle büyük bir aşamadır.[3]

Temellerini ilk olarak Amu Derya'nın kuzeyinde kuran Büyük Yüeçi yani Toharlar, M.Ö. 100'lü yıllarda[4] nehri geçtiler ve Amu Derya'nın güneyinde bulunan Baktria'yı ele geçirdiler. Yüeçiler daha sonra ülkelerini beş ayrı yabguluğa veya beyliğe böldüler.[5] Bu yabguluklardan biri de Yüeçi- Toharların en güçlüsü olarak ortaya çıkan ve liderlik rollerini Heraus'un yönetiminde ıspatlayan, Kuşanlar idi. Heraus, kendi adına para bastıracak; kendi büstü, ve muhtemelen Yunanca Tupavvos kelimesinin yanlış bir formu olan, esasında iktidarı gücüyle ele geçitmiş bir lord veya sahip anlamına gelen[6] Tyrannoyntos ünvanı (ve bu ünvanın çeşitli şekilleriyle) ile kendini "Koshanos"[7] olarak ilan edecek kadar kararlı bir hükümdardı. Fakat, Kuşan Yabgusu Kujula Kadphises'in diğer yabguları hakimiyeti altına almasıyla M.S. 1. yy.'da Kuşan Devleti'nin temellerini atması, Baktria'nın ele geçirilmesinden bir yüzyıl sonra olacaktır.

Kuşan Devleti'nin egemenliği her biri bir yüzyıl olan üç safhada incelenebilir. İlk safha, en azından M.S. I.yy.'nin

tamamını ve muhtemelen 2. yy.'nin ilk on veya yirmi yılını kapsamaktadır. Bu zaman dilimi Kujula Kadphises, Vima Kadphises ve tarihine bağlı olarak Kanişka'nın dönemlerini kapsar. İlk safhada, Kuşan Devleti büyük Baktria'lı nüvesinden başlayarak kademeli bir şekilde Sogdiana'dan Keşmir ve Pencap'a kadar olan tüm toprakları içine alacak şekilde genişledi. İkinci safha, M.S. 2.yy'nin ilk çeyreğinden başlayıp 3. yy.'nin ortalarında son bulmaktadır. Bu zaman diliminde, Kanişka (I) ve onun varisleri olan Vasişka, Huvişka (I ve II) ve Vasudeva (I) hüküm sürmüştür. İkinci safhada ise, Kuşan Devleti batıda Soğd ülkesinden doğuda Bihar'a kadar, ve Pamir Dağları üzerinden kuzeyde muhtemelen Doğu Orta Asya'nın içerilerine, Güney Asya'da ise Vindhya's'a kadar genişlemiştir. Üçüncü safha ise M.S. 3. yy.'nin ortalarından önce başlayıp 4. yy.'nin ortalarına kadar sürmektedir. Bu safha, Vasudeva'nın varislerinin, Baktria'lı Kuşanşahlar'ın, Sasanilerin yönetiminde Peşaver'in, ve ayrıca kuzeybatı Güney Asya'nın çeşitli dağlarında yer alan Samudragupta Allahabad yazıtlarında[8] adı geçen Daivaputra Şah-ı Şehinşah'ın dönemlerini kapsamaktadır. Bu zaman periyodunda ise, Kuşan Devleti zayıfladı ve parçalanarak kendi orjinal Baktrian nüvesine döndü ve son olarak tamamen yok oldu.

Baktria Devleti tarih sahnesinden silindiğinde, "Baktria'nın bin şehri" çoktan atasözü haline gelmişti. Zhang Qian'ın M.Ö. 128 tarihli raporu, Sssu-ma Ch'ien'nle (Shiji'de) uyum halinde, Daxia'da her yerde "surlarla çevrili şehirlerin ve yerleşim birimlerinin" olduğunu bildirir.[9] Son zamanlardaki arkeolojik çalışmalar da, bu bilgiyi yalanlar nitelikte değildir. Kuşanların şehir, köy veya askeri koloni gibi surlarla çevrili yerleşimlere doğru taşınmaları sırasında, bunların Baktria'da da çok sayıda bulunduğu bizi inandıracak bir çok kanıt bulunmaktadır. Elbette ki, bütün bu surlarla çevrili yerleşimler, şehir, kasaba ya da ticaret için inşa edilmiş spesifik yerler olarak düşünülmemelidir. Bu yerleşimlerin büyük bir kısmı, köylüleri göçebe yağmalarından ve diğer şiddet içeren hareketlerden korumak için surlarla çevrilmiş, köylerden oluşmaktaydı.

Çin yıllıklarına göre, Yüeçi-Tokharlar geldiklerinde Baktria'nın başkenti Lan Shih (veya Ch'ien Shih) idi. Bu klasik batı kaynaklarında adı geçen Bactra veya daha sonraki kaynaklarda zikredilen Belh olabilir, ama bunların birini veya diğerini ıspatlamak mümkün değildir. Fakat, Yüeçi-Tokharlar'ın Amu Derya'yı geçmesinin hemen ardından, ortaya beş yabgu için beş başkent veya beş askeri merkez çıktı. Her ne kadar bazı önermeler yapılsa da, bu şehirlerin Çince adları onları tanımlayabilmek için yeterli değildir. Yine de Kuşan Yabgu'nun ana yönetim merkezinin muhtemelen Baktria'nın doğusunda olduğu söylenebilir.[10]

Baktria'daki Kuşan Devleti'nin nüfusu kozmopolit ve etnik olarak çok çeşitli idi. Burada erken İran, Grek, bazı İskit ve Part kökenliler ve Hintli unsurlarla birlikte Baktria'nın yerlileri bulunmaktaydı. Zhang Qian, M.Ö. 128'de yani Yüeçi/Kuşanlar buraya gelmeden önce yaptığı ziyaret sırasında, Daxia'da (Baktria) bir milyondan fazla insanın yaşadığını belirtmektedir.[11] Sonuç olarak, Kuşan Devleti'nin oluşumuyla, Baktria'ya yeni bir etnokültürel bileşen daha katılmış oldu. Bu yeni devletin sakinlerinin daha önceden de tarım, hayvancılık ve karma ekonomik gelenekleri haiz farklı yaşam biçimlerine sahip olmaları hasebiyle, yeni gelenler toplumsal kabülde fazla zorluk çekmediler.

Yüeçi/Kuşan Devleti'nin Baktria'ya doğru genişlemesi bir fetih sonucundadır. Erken Hanların Yıllıkları[12]'na göre, M.S. 1. yy.'nin başlarında, abartılı bir rakam olsa bile, Yüeçiler'in 400,000 civarında olması önemlidir. Fakat, eğer onların bu sayıya ulaşmalarının yüz yıl aldığını ve bıraktıkları çevreye oranla nüfus artışına karşı daha uygun bir bölgede olduklarını hatırlarsak; bu rakamın doğru olmayabileceğini de anlamış oluruz. Kuşanlar ise bu 400,000'lik rakamın sadece bir parçasını oluşturuyorlardı. Ama şu kabul edilmelidir ki, tamamen pratik nedenlerden dolayı tüm Yüeçi yabguları Kuşanların yönetiminde birleşmişler ve bir "yönetici grubu" oluşturmuşlardır. Eski Hanlar'ın Çinli tarihçisinin onları Büyük Yüeçi olarak adlandırmayı tercih ettiğini unutmamalıyız. Sonuç olarak, M.S. 1.yy.'da Baktria veya Baktriana'da Kuşan

Devleti kurulduğunda, yöneten ve yönetilen arasındaki oranın yaklaşık olarak üçte veya dörtte bir olduğunu söylemek adil bir tahmin olacaktır. Fakat, Kuşanlar'dan önce Baktria'nın karakteri kaçınılmaz olarak ayrımcıydı. Diğer yandan, Yüeci/Kuşanlar ise içerilerinde ayrımcı değil konik yapıları bir topluma sahip idi. Daha önceden de belirttiğimiz gibi onlar bir çeşit beylikler olan yabguluklar halinde organize olmuşlardı. Onları sınıf ayrımına dayanmayan ama seviyelendirilmiş bir toplumdur. Sahlins'in konik yapıları kabile tanımı,[13] Kuşan Devleti'ndeki toplum için tam olarak uygulanabilmektedir. Onların yapısından anlayabiliriz ki, "çıkar çatışmasından çok çıkarların seviyesi; zenginliğin ve gücün kontrolünde, diğerlerinin işgücünü talep etmekte, ilahi güce ulaşmada ve hayatın maddi alanlarında ise bilinen önceliklerin seviyesi", önemlidir. Yani tüm insanlar akraba ve toplumun bir üyesi olsa da, hala bazıları diğerlerinden daha çok üyelik hakkına sahiptir. Çünkü, bazıların ataları daha üstündür.[14] Bu, Kuşanların para üzerinde ve anıtlarda kullandıkları ünvanlarda da oldukça açık bir biçimde görülebilir; Kuşanlar için kral "tanrının oğlu" idi. Ötekiler ise daha aşağılardı.

Yüeci toplumu, babaerki ve soyun babadan oğula geçtiği bir toplumdur. Zhang Qian, Daxialıların (Baktrialıların)"kadına büyük bir önem verdiğini, ve kocaların kararlarının eşlerinin tavsiyeleriyle şekillendiğini" söylerken bu ayrımı belirtiyor olmalıdır.[15] Bu durumun, Baktria'da eski İranlıların varlığına bir referans olabileceği iddia edilmiştir.[16] Kuşan yazıtları, Yüeci/Kuşan kökenli bir çok erkeğin bazı coğrafi yerlerden köken alan babasoyunun ve "oğullarının" ilan edildiği örnekler sağlamaktadır. Bütün bu yazıtlarda adı geçenlerin, dindar eylemleri yoluyla elde etmeyi umdukları hakların transferini dileyerek, Tanrı'nın oğlu olan Kuşan kralına bağlılıklarını iletmeleri önemlidir. Akrabaların kendi aralarındaki ve aynı zamanda bir bütün olarak konik yapıdaki iç uyumları oldukça açıktır.

Zhang Qian "Yüecilerin yüzbin veya ikiyüz bin civarında okçu savaşçıya sahip olduğunu" rapor etmektedir.[17] Daha sonra,

Hanshu'da söylendiğine göre, Büyük Yüeciler'in 400.000'lik bir nüfusu ve 100.000 askeri ile birlikte 100.000 evi vardı.[18] Fakat, bu 400.000 rakamının, 100.000 askeri içerip içermediği açık değildir. Eğer içeriyorsa, bu, her evin ortalama dört kişiden oluştuğu ve bir asker sağladığı anlamına gelir. Eğer askerler bu rakamdan hariç tutuluyorsa, her beş Yüeci'den biri askerdirdi ve her ev beş kişiden oluşuyordu. Fakat, Zhang Qian tarafından yazılan daha önceki raporu göz önünde bulundurursak, nüfusun yaklaşık yarısının "okçu savaşçı" olduğu söylenebilir, bu durumda da muhtemelen rakamın savaşabilen her erkeği kapsadığı görülür. Ama, bu mantıklı bir tahmin değildir. Sonuç olarak, bu, Zhang Qian'ın "Baktria'nın yeteneksiz savaşçıları; fakat akıllı tüccarları" şeklindeki yargısıyla bir zıtlık oluşturur. En azından devletlerinin ilk safhası için, Büyük Yüeciler'in, savaş ve yönetim dışındaki mesleki ilgi alanlarını gösteren kanıtlarımız yoktur. Elbette, yarı göçebe hayvancılıkla uğraşan ve ova temelli bir toplum için temel olabilecek işlere ek olarak, onların savaşla ilgili atla ilgili zanaatler, silah üretimi gibi işlerle meşgul olduklarını kimse reddedemez. Yüecilerin, bu topraklara ulaştıktan sonra, yeni devletlerinde tarımla uğraştıklarını gösteren olumlu kanıtlara da rastlanmamaktadır. Onların, başlangıçta ticaretle doğrudan veya dolaylı ilgileri olduğu konusunda da şüpheler vardır. Yüecilerin, değişik kökenli profesyonel tüccarlar için yeni bağlantılar, koruma, ve denge sağlaması, onların tiracette uğraşmalarından daha muhtemeldir. Baktria'nın "bin şehri"nin temeli sadece tarım değil aynı zamanda ticaretti. Zhang Qian burada insanların savaş aletlerinin kullanılmasında yeteneksiz olduğunu ve savaştan korktuğunu ama ticaretle çok zeki olduklarını gözlemlemiştir. Bazı surlarla çevrilmiş yerleşimler köy olsa da; her türlü ticari malın satılıp alındığı pazarların bulunduğu surlarla çevrili şehirler ve kasabalar da vardı. Hatta, bu pazarlarda Zhang Qian, Hindistan yoluyla Baktria'ya getirilmiş olan Çin bambusuna rastlamıştır.

Sonuç olarak, Baktrian pazarlarında sadece ulusal ticaretle değil aynı zamanda uluslararası ticaretle de ilgileniliyordu.

Baktria bölgesine girmeleriyle, Yüeciler doğudan tamamen yeni bir dünya getirmişlerdi. Onların bu hareketini, Çin'in politik ve ticari çıkarları izledi. Kuşanlar, doğuda, Çin ve Orta Asya bölgeleriyle olan ilişkilerin tamamından avantaj sağladı. İpek gibi yeni egzotik mallar batı pazarlarına getirildi. Yüeci'lerin akıllı tüccarlar olup olmadıkları konusu hakkında yeterli bilgimiz yoktur, ama Soğdlar ve Baktrialıların, Kuşan Devleti'nin oluşumuyla sağlanan denge ve barış sayesinde, ticari faaliyetlerini geliştirdikleri kesindir.

M.Ö. 1. yy.'nin sonlarına doğru Baktria'nın ekonomisi iç ve dış şiddet yüzünden bozulmuştu. Bu, Yüeci/Kuşan Devleti'nin ekonomiyi zekice ve kuvvetlice tekrar düzenleyebilmesinden önce bir yüz yıl sürmüştü. Bozukluk, özellikle para arzında görölüyordu. Baktria'da politik kontrolü eline alır almaz, Yüeci'ler bu durumu gözlemleyebilmiş ve daha önce para ekonomisi konusunda tecrübeleri olmadığı halde, durumu kademe kademe düzeltmek için bazı adımlar atmışlardı. Öncelikle, onlar yaygın olan yerel parayı fazla anlamadan sadece ekonomiyi canlı tutmak için taklit etmişlerdi. Sonunda, onlar para basımını standart hale getirmeyi başardılar. Kuşan Devleti'nin ticari girişimciliği, bol miktarda para basılmasından açıkça görölmektedir. Kuşanların dış dünya ile, özellikle Roma ile olan uygun ticaret dengesi, çok sayıda altın paranın basılmasıyla ve aynı zamanda Hindistan'da bir yığın Roma parasının bulunmasıyla açıkça yansıtılmaktadır. Pliny'nin Roma altınının Hindistan'a ve Çin'e lüks mallar karşılığında akması ile ilgili olan ve çok sık kendisinden faydalanan açıklaması, sadece bu durumu doğrular.[19] Bunun, Nero döneminde, Roma parasının dolaylı olarak değerinin düşmesine neden olduğu da savunulmaktadır.[20]

Kuşan Devleti'nin doğrudan ticarete katılıp katılmadığını veya bir tekele sahip olup olmadığını bilmiyoruz. Kuşanların Baktria'daki varlıklarının ilk aşamasında, ticari kontrollerinin daha merkezi ve doğrudan olduğu; fakat Hindistan'a doğru genişlemeleriyle bu kontrolün daha az merkezi olduğu; ve Hindistan'da eskiden kurulmuş kurumlar olan ticaret loncalarının önem kazandığını iddia etmek mümkündür.

Bu durum anıtlarda da açıkça görülebilir. Kuşan Devleti'nin ticari zenginliği dini hediyelerle ve sanatkarlar ve tüccarlar tarafından yapılan bağışlarla yansıtılmaktadır. Arkeolojik keşifler akıp giden bir şehir hayatını ve ekonomiyi göstermektedir.

Kuşanların, kendi asli Yüeçi siyasi sistemine sadık kalarak uyumluluklarını, en azından bir süre için, sağladıkları görülmektedir. Onların sistemlerinin detaylarını tek tek saymak zordur, fakat en muhtemel şekilde bu sistemin yalnızca onun emrinde hareket edilen bir Yüeçi şefinin yönettiği hiyerarşik bir sistem olduğu söylenebilir; ve Amu Derya'nın kuzeyinde kaldıkları sürece onların siyasi yapıları bütün olarak kalmıştır. Çin elçisi olan Zhang Qian onlarla görüşmek için geldiğinde, muhtemelen Büyük Yüeçilerin tüm cemaatlerini yöneten bir Şef ile görüşmüştür. Zhang Qian onların yabgularından veya herhangi bir diğer yönetici unsurdan söz etmemiştir. Fakat, Zhang Qian'nın ayrılmasından sonra, M.Ö. yaklaşık 100'lü yıllarda, Yüeçilerin batıya doğru olan hareketleriyle karşılaştırıldığında daha iyi liderlik rolleri oynamış olması gereken, bazı kıdemli soylar, önemli bir duruma gelmişlerdir. Ve, İç Asya'nın çeşitli kabilelerinin yerleşim bölgeleri boyunca hareketleri sürecinde, Büyük Yüeçi, sadece atlarını ve askerlerini değil aynı zamanda rotaları üzerinde bulunan halkların yönetim sistemlerinden bazı elementler de almış olmalıdır. Yabguluk (hsi-hu) kurumu da bunlardan biri olarak gösterilebilir. Kuşan Yabgusu Kujula Kadphises, Yüeçileri birleştirmiş ve devleti çok topluluklu bir beylik şekline dönüştürmüştür. Yani, siyasi yapı cemaat seviyesinin üzerinde ve ötesinde kurulmuştur. Bu yapının başı olarak, Kujula Kadphises kendisini sadece bir yabgu olarak adlandırmaya bir süre için devam etmiştir, fakat, yeni toprakların ülkeye ilhakı ile, o sadece "büyük kral" (mahajara) değil aynı zamanda "kralların kralı" (rajatiraja)[21] olmuştur. Hatta, bazılarına göre, Kujula Kadphises yüce devaputra ("tanrının oğlu") ünvanını[22] da almıştır. Yüeçiler'in çeşitli kabileleri ve soyları, hanedanlık statülerini gösteren ünvanlara ek olarak

sachadhramathida (gerçek dharmada sebat)[23] ve devaputra gibi ahlaki ve ilahi ünvanları da alan Kuşan krallarına olan bağlılıklarını göstergesi olarak, hareketlerinin haklılığının temellerini ifade etmekle birbirleriyle rekabet içindeydiler. Muhtemelen, önde gelen yerel soylar, özellikle bunlar içindeki kıdemli aileler, askeri ve sivil ana devlet memurluklarında yer alıyorlardı. Krallık vesayeti, büyük bir ihtimalle babadan oğula geçmekteydi; ancak kardeşe vesayet hakkı ise engellenmemişti. Kuşan Devlet'i temelde, kabilenin büyük ve küçük alt bölümleriyle ilgilenen büyük ve küçük otoritelerin, en üsttekini aradakiler ve yerel seviyedeki liderlerle bağlayan bir emir-komuta zinciriyle çalışırdı. Yabgunun otoritesi ve gücü, yüceltilmiş ünvalarıyla birlikte bir yönetici olmaya doğru değişince, devletin sınırlarını aşması, özneelliğe neden olmuş ve boy kaynakları ve otoritenin yapısı, genişlemiş olan kraliyet topraklarında, zarar görmüştür.

Krallığın genişlemesi ve yabguluk sisteminin sona ermesiyle, Kuşanlar yönettikleri halklardan, yeni fikirlerin ve kurumların ard arda alındığı ve yeni fetihlerle kendini gösteren yeni bir safhaya girmişlerdir. Kuşan Devleti'yle ve dönemiyle ilgili hemen hemen herşeyde kendisini gösteren, özel bir çok kültürlülük ortaya çıkmıştır.

Kuşanların siyasi yapısı eski Hindistan'da Mauryan'nın politikasını karakterize eden sıkı bir merkeziyetçiliğe sahip değildir. Kautilya'nın Arthasastra'sından[24] ve Asokan anıtlarından[25] söz edilen, çok sayıdaki devlet daireleri ve resmi görevliler Kuşan yönetiminde bulunmamakta idi. Fakat, bazı bilim adamlarının savundukları gibi, Kuşan hükümdarı tarafından alınan bir çok yüceltilmiş ünvanda anti-merkeziyetçi bileşenler aramak yanlış olacaktır.[26] Benim görüşüme göre, bu ünvanlar sadece hanedanın otoritesini yüceltmenin bir göstergesidir. Aslında, Kuşan Devleti'nde, toplumun sosyo-politik yapısının konik ve ayrılıkçı öğelerinin kademeli olarak birbirine bağlandığı bir ortak çıkar ilişkisi keşfedebiliriz. İşte bu yüzden, her ne kadar Kuşan devlet sisteminde limitli miktarda anti-merkeziyetçi bir unsur bulsak da; bu, otoritenin güçlü kaynağının niteliğini ve

yapının en üstündeki gücü azaltmaz. Ayrıca, nasıl ki Kaisara (Sezar) ünvanının Kanişka tarafından kullanılması Kuşan yönetiminde bir Roma unsuru anlamına gelmiyorsa, Vima Kadphises tarafından alınan mahisvara ve sarvalogaisvara gibi ünvanlar da Kuşan Devleti'nin feodal bir karakterde olduğunu göstermez.[27] Kuşan krallarının rajatiraja, shaonano shao ya da shahanushahi (şehinşah) gibi ünvanlar aldıkları doğrudur, fakat, daha düşük seviyelerdeki rajalar ve şahlar'dan bahseden kaynaklar yoktur. Yüeci valisi Hsieh onlardan biri değildi ve Kalaka hikayesinde Şahlara yapılan referans, Kuşanlarla değil Sakalar ile alakalıydı. Gerçek anlamda Kuşan sisteminin feodal bir karakteri olması şüphe uyandırmaktadır. Kuşan Devleti'nde Ksatrapas ve Mahaksatrapasların varlığı, feodal beylere değil, eyalet veya satraplık gibi toprak yönetimi görevini yerine getiren devlet görevlilerine işaret eder.

Kuşan İmparatorluğunun doğusunda bir çok yerde, olduğu gibi, daha geniş toprakların yönetimleri için birden fazla Ksatrapa olabiliyordu.[28] Bu durum, Jain kaynaklarından[29] bilindiği gibi bir "çifte-krallık"; veya birinin diğerinin gücünü kontrol ettiği bir sistem[30] olarak algılanmamalıdır. Fatih bir devlet olan Kuşanlılar askeri olarak güçlü olmak zorunda idi, ve eyaletlerdeki satrapların gücünün bilinmesi için gerekli olan bu kontroller, Kuşan siyasetinde önemli bir rol üstlendikleri anlaşılan, askeri hiyerarşiden Mhadandanayaka ve Dandanayaka tarafından sağlanırdı. Bir Ksatrapa Vespasi'ye hizmet eden Lala adlı bir Dandanayka'nın Kuşan hanedanının bir üyesi olması önemlidir.[31] Açıkça ortaya çıkar ki, geniş veya önemli eyaletlerde, paralel olarak derecelendirilmiş, birbirine bağımlı fakat doğrudan İmparator'a karşı sorumlu olan, sivil ve askeri yetkililerin hiyerarşisi vardı. Kuşanların, İran'ın Satraplık sistemiyle Yunanlı-Hintliler'in Strategos sistemini birleştirdiği söylenebilir. Benzer bir şekilde, yönetimin küçük toprak parçaları Kuşanlar'dan önceki gibi kalsa da; bu toprakların yönetimi biri sivil diğeri de askeri olmak üzere iki paralel devlet görevlileri grubu tarafından gerçekleştirilmiştir. Köylerin, yani en küçük idari birimlerin başında bulunan gramika, köyü savunmakla görevli

değildi; bu görev kral tarafından kırsal alanda iki, üç veya beş köyde yerleştirilmiş askeri birlikler olan “gulma”lara bırakılmıştı. Ayrıca, kayıtlarda adlarına rastlanılan, Mahadandanayakaların, Ksatrapaların ve Dandanayakaların Hind kökenli oldukları söylenebilir.

Çeşitli geleneklerden ilham alarak, karmaşık ve bir çok sistemin bir birlik oluşturmasıyla meydana gelen Kuşan Devlet ideolojisinin, merkezi bir iletisi vardı. Kuşan kralları tarafından kullanılan Mahajara, rajatiraja, devaputra ve Kayzer gibi ünvanlar, onların gittikçe artan farkındalıklarını ve aynı zamanda Hind, İran, Çin ve Roma hanedan geleneklerinin alındığını gösterirken; krallar iki düzineden fazla yazıtta kendileri için kullanılan devaputra kavramında varolan ideolojiyle ve ölülerinin, devaputraların evi olarak dikilen devakulalarla kendilerini kurumsallaştırmışlardır. Bu “tanrı-evleri” usulen düzenli tamirlerle yaşatılmıştır. Bu yapıları tamir etme işi dini bir vecibe olarak görülmüştür. Muhtemelen, bir kısım rahip de devekulalarda görevlendirilmiştir.[32]

Bazı bilim adamlarının iddia ettiğine göre, devaputra, Kuşan krallarının resmi ünvanı değildi; halklarının onlara verdiği övücü bir ünvandı.[33] Devaputra kelimesinin erken dönem Budist ve Brahman Hint kaynaklarında ilahi sınıfa bir referans olarak yer aldığı ve bu kavramın anlamında bir değişikliğin olmadığı doğrudur. Fakat, şu da bir gerçektir ki, Kuşanlar’dan önce, kralların tanrılaştırılması fikri Hint geleneklerine yabancı bir kavramdı; ve hiçbir Hint kralı “tanrının oğlu” ünvanını almamıştı veya bu ünvan onlara halkları tarafından verilmemişti. Hatta, Asoka bile kendisini, “tanrının oğlu” olarak değil “tanrının sevgilisi” olarak adlandırmıştır. Yine Kuşan zamanına daha yakın bir dönemde hüküm süren, Pahlava Kralı Gondophernes, “tanrının oğlu” değil, devavrata yani “tanrıya adanmış” ünvanını almıştır. Diğer taraftan, devaputra ünvanına eşit bir ünvanın Çin’de “cennetin oğlu” olduğu bilinmektedir. Asya’lı Yunanlılar da paralarının üzerine Theos ve Epiphanos ünvanlarını bastırmışlardır. Part kralları da Theos ve Epiphanos ünvanlarını kullanmışlardır. Çin geleneklerini iyi bilen Yüeçi/Kuşanlar, bu yeni yerleşim

alanlarındaki kendi bildikleriyle uyumlu olmayan kullanımlarla karşılaştılar; fakat onlar henüz Hint kullanımlarını öğrenmemişlerdi.

Hindistan'da Kuşanlar'dan önce, ilahi kökenli bir kraliyet için veriler bulmak zordur. Hatta, Kuşanların kullanımının sonucu olarak ilahi krallık fikrinin, Hint siyasetine girmesinden sonrasında bile, burada ilahi olma vurgusu yine de kralın kişiliğine değil onun makamına yapılmıştır. Ayrıca, Hindistan'da kutsallık altildeilemez olmak anlamına gelmemekteydi. Bunun yanında, Kuşan krallarının çoğunun muhtemelen Budist olmasına rağmen, tanrısallaştırma fikri erken Budist kaymaklarına yabancı bir kavramdı. Kuşan Devleti'nin güç ve otoritesini meşru kılan bu kavram, doğal olarak daha sonra, "niçin insan olarak doğan bir kral deva yani tanrı olarak adlandırılır ve devaputra yani tanrının oğlu olarak ünvanlandırılır" sorusuna verilen "insan olarak doğmadan önce, o tanrıların arasında yaşıyordu, ve otuz üç tanrının onun varlığına katkıda bulunduğu için, o devaputra olarak adlandırılır" şeklindeki bir cevapla, bir Mahayanist Budist Yazı'sı olan Suvarnaprabhasottamasutra'da yer almıştır.[34]34 Manu Smrit ve Mahabhrata'daki kutsallık fikrine olan referansların, Kuşan sonrası olduğu açıktır. Her durumda, henedanlık ünvanı olan, devaputra, Kuşanlar zamanında veya daha sonra Hindistanda'ki krallar tarafından pek tercih edilmemiştir. Fakat, bu ünvan Orta Asya'da kullanılmıştır; ve Hotan'da yazılan belgelerde bulunmaktadır.

Kuşanların paralarının üzerlerinde basılmadığı için, Devaputra'nın resmi bir ünvan olarak görülemeyeceği konusunda bir ortak görüş bulunmaktadır. Thomas ve Allan, Cunningham'ın Kuyula Kara Kadphises'e ait bir para üzerinde devaputra kelimesini okumasını kabul etmemişlerdir. Bunun doğruluğunu öğrenmek için daha iyi uzmanları beklemekteyiz. Bundan başka, Mahajara, Rajadiraja ve Kayser gibi ünvanlar da Kuşan kralları tarafından toplu halde paraların üzerinde kullanılmamıştır. Örneğin, Vima Mahajara ve Rajadiraja'yı; Kanişka ise Mahajara'yı değil Shaonanoshao ünvanını kullanmıştır. Bu da demek olur ki, paraların üzerinde

devaputra kelimesinin görülmemesi düşündüğümüz kadar da önemli olmayabilir. Diğer yandan, Kuşanların ideolojilerindeki ilahi element Baktria destanı Candony Baco'nun adını taşıyan bir Kuşan parasının Kara-Tepe'de bulunmasıyla ortaya çıkarıldı. Önemlidir ki, bu, Kanişka'nın bir ismi olan Candra Kanişka'ya işaret eder. Ayrıca, her ne kadar bu kelime paraların üzerinde görülmese de, meşruiyetin ilahi içeriği, kralların başları etrafında gösterilen buğulu bir hava ile, ve bulutların arasında bir tanrı gibi ortaya çıkan veya omuzlarından ateş çıkaran Vima Kadphises'in büstünde olduğu gibi tasvirlerle gösterilmektedir.

Teoride, Kuşan krallarının tanrılaştırılması, onların otorite ve güç kaynaklarını meşru kılarak devlet görevlilerinin ve bireylerin tüm sadakatlerini kazanmalarını sağladı. Bu, dini hediyelerle gerçekleştirilen hareketlerinin transferinde; devakulaların tamirinde ve kralların iyi olmaları için yapılan diğer doğruluk hareketlerinde yansıtılmaktadır. Kuşanların bu yeni ideolojiye sarılmalarının hem iç ve hem de dış gerekli nedenleri vardı. Bu ideoloji, bir yandan onların kendi merkezkaç güçlerini dengelemekte yardımcı olurken, diğer yandan da dıştan gelen dengesizlik faktörlerine karşı pozisyonlarını güçlendirmekteydi. Kuşanlar, otoritelerinin meşruiyetini, Veda veya Brahman dininde bulamazlardı. Yabancı kökenli bir fatih devlet olarak, yapabilecekleri en basit şey kendilerine karşı mücadelede kullanılma korkusu olmayan ve kendilerince bilinen yeni bir ideolojinin dış kaynaklardan ödünç alınması idi. Dhamma, Dharmika Dharma Maharaja gibi Budist fikirler, Asoka tarafından kullanılmışlar, fakat işe yaramamışlardı. Hindistan'da Mauryan sonrası yaşanan Brahman'lıktaki hızlı artış, bir karşı denkleştirme gerektiriyordu; ve bu da en doğal biçimde dışarıdan gelen bir yönetici tabakası ile sağlanabilirdi. Kuşan krallarının, Brahman olmayan ideolojiyi desteklediklerinin en önemli kanıtlarından biri de Kujula Kadphises'in, Brahmanizm'den daha çok Budist ve Asoka kökenli bir ünvan olan sachadhramathida'yı (gerçek dharma'daki sebat) kullanmasıdır. Güney Asya Yunanlıları kendi kaynaklarıyla Budist kaynakları

birleştirmişlerdi. Sakalar ve Pahalavalalar da Yunanlıları takip ettiler ve farklı kaynakların bir bütün oluşturduğu bir yapı oldular.

Krallarının, bastırdıkları paralarda görülen ve dönemin anıtları tarafından da doğrulanan toleranslı davranışlarından bilindiği gibi, eklektik bir politika yürütmeleri nedeniyle, Kuşanlar, ideolojilerini sürdürmekte başarılı olmuşlardır. Paraların üzerindeki motifler, geniş bir bağlantı alanı ve kabul edilmişliği işaret eden devletin evrenselliğini temsil etmektedirler. Kuşanların, paralarının üzerinde Buda'nın yanında, Hindistan'ın diğer tanrı ve tanrıçalarından bazılarını, aynı zamanda İran, Yunan-Roma kökenli tanrı ve tanrıçaları da resmetmeleri ilginçtir. Her ne kadar bazıları Budist bazıları Saiva inancında olsalar da; belki kendi karar verme süreçlerinde Brahman rahiplerine veya Budist keşişlere çok önem vermek istemediklerinden dolayı, ve belki de din siyasetlerinde hem bir denge sürdürmek hem de paralel bir hanedana tapınma kültü yaratmak için; Kuşan kralları, koyu ideolojileri ile birlikte yaşadılar.

Prof. Dr. Awadh Kishore NARAIN,
Wisconsin Üniversitesi / ABD.

Alıntı Kaynağı: Türkler, Cilt: 1 Sayfa: 821-826.

Dipnotlar:

[1] Konow, Sten (ed.) 1929. Kharosthi Inscriptions Asoka, Corpus Inscriptionum Indicarum, Cilt. II, Pt. 1, Calcutta: Govt. of India: 12.

[2] Gardener, Percy 1966. The Coins of the Greek and Scythian Kings of Bactria and India in the British Museum, Reprint edn., Chicago: Argonaut: 116, pl. XXIV. 7.

[3] Yuk. Adı geçen eser: 23, Pl. XXV. 5.

[4] Narain, A. K. 1957. The Indo-Greeks, Oxford: Clarendon Press: 142. Bkz. also, Narain, A. K. 1982. "The Five Yabgus of the Yueh-chih" içinde S. N. Mukherji (ed.) India: History and Thought Essays in honour of A. L. Basham, Calcutta:

Subarnarekha: 174-185.

[5] Narain, A. K. 1982.

[6] A lexicon abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon, Oxford: Clarendon Press: 1949, p. 72, Narain, A. K. "The Kushan State: A Preliminary Study" içinde Classen, Heari, J. M. and Skalnik, Peter (eds.), The Study of the State The Hagine, New York Mouton 1981: 252.

Yabgu kelimesinin hangi kökenden geldiğini bulmak için bir çok kaynaktan, filolojik çalışmalar yapılmıştır. Dil bilimciler bir sonuca ulaşamamış olmasına rağmen, bu kelimenin Saka ve Kuşan kralları tarafından, değişik biçimlerde, kendi anıtlarında ve paralarında kullanıldığı bir gerçektir. Chien Han-shu'da bu kelime sadece Yüeci'lerle, Vusun'larla ve K'ang chu'larla ilgili bilgiler verilirken kullanılmıştır. Bunların üç grubun aynı kökenden gelip gelmediği veya kelimeyi birbirlerinden ödünç alıp almadıkları konularında emin değiliz. Nasıl olursa olsun, Büyük Yüeci, Vusun ve K'ang-chu'lar tarafından yönetilen topraklardan geçmiştir; ama Yüeci'lerin, onlardan bazıları göç etmeden önce bu toplulukların orjinal yaşam alanlarındaki kurumlarını tanıyıp tanımadığı konusunda bir kanıtımız yoktur. Orta Asya'da yabgu'nun yüksek seviyeden bir önce gelenin ünvanı olduğu tanımlardan anlaşılmaktadır. Örneğin, Yüeci'ler tarafından babası öldürülen bir Vusun prensi, Pu-chiu adındaki bir yabgu tarafından korunmuştur (Chien Han-su, Kitap 96B); Vusu kralının kızlarından biri olan Weng- kuei-mi yine bir yabgu olan Jo-hu ile evlenmiştir; bir K'ang-chu kralı, Hsiugn-nu (Hun) beyi olan Chih- chih'le ittifak kurma meselelerinde yabgularına danışmıştır (Chien Han-su, Kitap 96B). Şüphe yoktur ki, yabgular, bu insanların sosyal politikalarında ve devletlerinde önemli rollere sahiptir. Yabguluk, büyük bir ihtimalle, Büyük Yüeci'ler, ve sonra Eftalitler (Ak Hunlar) ve Türkler tarafından da benimsenen, Vusun ve K'ang-chu'ların bir kurumudur. Yabgu kelimesi, öncelikle yüksek otoriteli bir devlet görevlisini temsil eder; daha sonrada boy veya göçebe/yarı göçebe hayatın yerleşik düzene geçişiyle, kelime aynı zamanda, bu otoritenin toprak üzerindeki yargı hakkı

anlamını da temsil etmiştir.

[7] Gardner, aynı eser: 116, pl. XXIV. 7.

[8] Sircar, D. C. 1966. Select Inscriptions Bearing on Indian History and Civilization, Vol. I, 2nd edn., Calcutta: University of Calcutta.

[9] Shiji, 123. 36.

[10] Bkz. Narain, 1982.

[11] Shiji, 123. 3 b.

[12] Chien Han Shu, 96A, 14b.

[13] Sahlins, Marshall D. 1968. Tribesman, Englewood Cliffs, New Jersey: Printice Hall.

[14] Yuk. adı geçen eser: 24.

[15] Bkz. Tarn, W. W. 1951: The Greeks in Baktria and India, Cambridge: 298, fakat, Shiji'nin Daxia ile ilgili olan orjinal kısmına yer veremedim.

[16] Yuk. adı geçen eser: 299.

[17] Bkz. Örnek olarak, Urumujaputra (Panjtar Yazıtlarında) ve Kamagulyaputra (Wardak Vase Yazıtları) gibi babadan oğula geçen isimler, ve Posphpuraputranna (Ara Yazıtları) Imtavhriaputranna (Taxila silver scroll (ferman şeklindeki belgeler)) gibi erkek ile ilgili yer adları. Bu yazıtlar için Bkz. Konow (1929).

[18] Shiji, 123. 3 b.

[19] Wheeler, R. E. M. 1954, Rome Beyond the Imperial Frontiers: 137, 141.

[20] MacDowall, D. W. 1968, "Numismatic evidence for the Date of Kanishka", Basham, A.L. (ed.) Papers on the Date of Kaniska, Leiden: Brill: 137-140.

[21] Chattopadhyaya, Bhaskar, 1967, The Age of the Kushanas, a Numismatic Study, Calcutta: Punthi Pustak: 29.

[22] Cunningham, A. 1892, "Coins of the later Indo-Scythians", Numismatic Chronicle (3rd series), 13: 40-90.

[23] Gardner, aynı eser, p. 123, pl. XXV. 5.

[24] Kangle, R. P. (ed. ve çeviri) 1960-1965. The Kautâilya Artha|#stra, 3 Bölüm, Bombay: University of Bombay.

[25] Hultzsch, E. 1969. 'Inscriptions of Asoka', "Corpus Inscriptionum Indicarum, Vol. I (yenibasım), Delhi-Varanasi:

Indological Book House.

[26] Sharma, R. S. 1968, Aspects of political ideas and Institutions in Ancient India, 2. basım, Delhi-Varanasi-Patna: Motilal Banarasidas: 217-218.

[27] Yuk. adı geçen eser: 218-219.

[28] Sircar, aynı eser: 136-137.

[29] Sharma, aynı eser,: 220.

[30] Konow aynı eser,: 145-150.

[31] Sharma, aynı eser,: 224-225.

[32] Devakula'ların inşaa edilmesi geleneğinin Roma'daki hükümdarlar kültünden alınıp alınmadığı konusu daha ileri bir araştırma gerektirir.

[33] Levi, Sylvian 1934, "Devaputra", Journal Asiatique: 1-21.

[34] Konow aynı eser: LXXIV. Taryhy makalalar